

Bog anmeldelser.

GUSTAV BANG. **Kirkebogsstudier.** København 1906. Gyldendalske Boghandel. (142 S.).

Forfatteren har haft en ualmindelig god Ide, at bearbejde de rige Skatte, som er efterladte os i Form af Kirkebøger fra det 17. Aarhundrede, og han har ved Udførelsen af sin Ide vist sig Opgaven voksen, saa at man kun ønsker, at en noget større Del af Materialet kunde have været taget under Behandling til nærmere Belysning af de vundne Resultater, muligvis ogsaa paa enkelte Punkter til Berigtigelse deraf.

Det er selvfølgelig en Mangel ved et Materiale som dette, at man ikke kan jævnføre det med Oplysninger om Folkemængden; man faar de viedes, fødtes og dødes Antal at vide, men savner i Regelen Midler til at bedømme disse Tals fulde Betydning. En enkelt Kirkebog indeholder Oplysninger om Indbyggernes Antal, men sædvanligvis savnes saadanne Tal, og man nødes derved ofte til at drage Slutninger ad Omveje. Dette føles næppe paa noget Punkt mere end ved det yderst interessante Spørgsmaal om det vagabonderende Proletariat, som Dr. Bang behandler i et særligt Kapitel. For 6 sjællandske Sogne finder han omkring Aarhundredets Midte, altsaa ganske vist i en Forvirringens Tid, at ikke mindre end 10 pCt. af Dødsfaldene faldt paa udensogns fattige Mennesker, der flakkede om fra Sted til Sted uden at have noget virkeligt Tilholdssted. Kirkebøgerne indeholde

Bog anmeldelser.

GUSTAV BANG. **Kirkebogsstudier.** København 1906. Gyldendalske Boghandel. (142 S.).

Forfatteren har haft en ualmindelig god Ide, at bearbejde de rige Skatte, som er efterladte os i Form af Kirkebøger fra det 17. Aarhundrede, og han har ved Udførelsen af sin Ide vist sig Opgaven voksen, saa at man kun ønsker, at en noget større Del af Materialet kunde have været taget under Behandling til nærmere Belysning af de vundne Resultater, muligvis ogsaa paa enkelte Punkter til Berigtigelse deraf.

Det er selvfølgelig en Mangel ved et Materiale som dette, at man ikke kan jævnføre det med Oplysninger om Folkemængden; man faar de viedes, fødtes og dødes Antal at vide, men savner i Regelen Midler til at bedømme disse Tals fulde Betydning. En enkelt Kirkebog indeholder Oplysninger om Indbyggernes Antal, men sædvanligvis savnes saadanne Tal, og man nødes derved ofte til at drage Slutninger ad Omveje. Dette føles næppe paa noget Punkt mere end ved det yderst interessante Spørgsmaal om det vagabonderende Proletariat, som Dr. Bang behandler i et særligt Kapitel. For 6 sjællandske Sogne finder han omkring Aarhundredets Midte, altsaa ganske vist i en Forvirringens Tid, at ikke mindre end 10 pCt. af Dødsfaldene faldt paa udensogns fattige Mennesker, der flakkede om fra Sted til Sted uden at have noget virkeligt Tilholdssted. Kirkebøgerne indeholde

talrige Oplysninger om disse Menneskers Elendighed, som f. Eks.: »en bekendt fremmed Stodder, som blev i Stakkelrejse slængt af Vognen udi Peder Nielsøns Gaard«, hvor han udaandede; snart er det afdankede Soldater, snart løsagtige Kvinder, eller vanføre, blinde og aandsvage. Noget senere hen i Aarhundredet finder Forfatteren for Fyn og Jylland betydelig gunstigere Forhold. Det er klart, at den vagabonderende Befolkning i og for sig ikke har kunnet udgøre en Tiendedel af den samlede Befolkning, selv om Dødsfaldene staar i dette Forhold til det samlede Antal døde; thi disse Samfundets Stedbørn har selvfølgelig haft en i Sammenligning med de bedre stillede uhyre Dødelighed, og det virkelige Forholdstal kendes altsaa ikke. Men selv som det er, afgiver det anførte Tal et lærerigt Tidsbillede.

Mere paalidelige er vistnok Oplysningerne om de Afdødes Fødesteder. Man fristes ofte til at betragte hine Tidens Befolkning som fastgroet til Stedet. Dette viser sig aldeles ikke efter de af Bang fremdragne Tal. I nogle sjællandske Sogne stammede saaledes ikke mindre end 23 pCt. af de voksne afdøde Indbyggere fra andre Landsdele; der har i Virkeligheden været en meget stor Bevægelighed, Beboerne har uden Vanskelighed skiftet Opholdssted, snart ved Giftermaal, snart af andre Grunde.

Selvfølgelig var en overordentlig stor Del af Befolkningen ude af Stand til at læse og skrive. En sjællandsk Kirkebog anfører som en Mærkelighed ved en midaldrende Mand, at han »kunde læse udi Bøger Prent«. Det store Flertal af Landbefolkningen var Analfabeter, der, naar de optraadte som Forlovere, maatte nøjes med et Bomærke eller et Par Forbogstaver i Stedet for Underskrift af Navnet. I Købstæderne var det en hel Del bedre, der kunde omtrent tre Femtedele af Forloverne skrive deres eget Navn.

Ogsaa Ægteskaberne frembyde overordentlig meget af Interesse. I Sammenligning med Nutiden skete det meget hyppigt, at Enkemænd eller Enker giftede sig igen;

det var som oftest en økonomisk Nødvendighed. I mange Tilfælde finder man saaledes en Enke trolovet et Par Maaneder efter Mandens Død, en Enkemand trolovedes endogsaa den 11. Dag efter Hustruens Begravelse. Derimod var det ikke paafaldende hyppigt, at Børn avledes inden Vielsen, en Sammenligning med Oplysninger for Aarene 1878—82 falder endog ud til Fordel for Datiden*). Og det viser sig ogsaa, at uægte Fødsler ikke var særlig hyppige i hine Tider, naar fraegnes de urolige Aar i Tiden omkring 1660.

Jeg har i det foregaaende fremhævet forskellige Punkter af Interesse; det vilde føre for vidt at gaa alle de enkelte Resultater igennem; hvad her er omtalt, maa være nok til at fastslaa Bogens Eksistensberettigelse og motivere Ønsket om fortsatte Undersøgelser af lignende Slags.

Harald Westergaard.

JENS PEDERSEN. **Über die Versicherung minderwertiger Leben.** Jena 1906. Gustav Fischer. (113 S. — 3 Mk.).

Langsomt og famlende er Livsforsikringsvæsenet efterhaanden naaet frem ad sin Bane, i Løbet af 200 Aar; endnu er man ikke kommen til Vejs Ende, og der vil sikkert gaa lang Tid, inden man naar saa vidt. Det første store Maal der skulde naas, var at faa et solidt Grundlag for Forsikring af normale Liv. Det kneb længe; mange opfattede Forretningen som en Slags Hasard, Statistiken var yderst mangelfuld, og først lidt efter lidt naaede man i Løbet af et Aarhundrede til nogenlunde brugbare Dødelighedstavler og en tilstrækkelig klart udviklet Forsikringsmatematik. Men der manglede meget endnu; at rejse

*) Forfatteren citerer her iøvrigt mindre nøjagtigt de af Rubin og mig fundne Resultater, der stamme fra en Del Sogne spredte over hele Landet, ikke, som han angiver, fra Fyn alene.